

Rabbi Shmuel Shtitzberg
Rabbi and Moreh Tzedek
Sfat Emet st. 35
Beit Shemesh - Israel

שמואל יוסף שטיצברג
רב זמז"צ בבית שמש
מוח"ס שערי הברכה
רח' שפת אמת 35 בית שמש

חודש ניסן תש"פ

ב"ה

בענין צירוף למנין וקריאת התורה בתקופת הקורונה

נשאלתי מרבים בענין צירוף למנין בתקופה הזאת, שהרבה אנשים נמצאים לבד בבית, מפני התפשטות נגיף הקורונה, וע"פ הוראות הרשויות אין להתקהל יחד. וגם יש אנשים הנמצאים בבידוד מחמת חשש להידבקות, ורוצים לדעת כיצד יוכלו להצטרף עם אנשים אחרים למנין, כשאינם יכולים לשהות עמם בחדר אחד.

והנה יש לציין שאין זה נידון חדש, שכבר מצינו בשערי תשובה (סי' נ"ה סקט"ו), שהביא מה שכתב החיד"א בס' מחזיק ברכה (סקי"א) לגבי ה'לאזיריטו', שהוא מקום ששומרים מפני עיפוש אויר רח"ל [שקורין קאנטרמץ], שיש שם שתי כיתות, ששה בבית אחד וארבעה בבית אחר, ואין יכולים ליגע זה בזה וכו'. והסיק שבכה"ג אפשר לסמוך על הפוסקים שמצטרפים כשרואים אלו את אלו, כדי שלא יתבטלו ארבעים יום מלומר קדיש וקדושה, עיי"ש.

והענין הזה היה, שבימים ההם שלטה מגיפה בכל רחבי אירופה, ולכן עשו חוק שכל מי שרוצה להיכנס למדינת איטליה חייב להיות בבידוד ארבעים יום, והיה מוכן בנ"ל מבוצר בפתח הנמל, שהיה נקרא לאזאריט"ו, שבו היו מכניסים להסגר את כל מי שהגיע מארץ אחרת. [והחיד"א עצמו שהה במבנה הזה ארבעים יום בהסגר, ובימים אלו כשהיה ללא ספרים, חיבר את הספר המפורסם "שם הגדולים". ואומרים שגם האור החיים הקדוש שהה בבנין הנ"ל בתקופה קודמת לזה]

והחיד"א דן בתשובתו הנ"ל, גם לגבי חיוב מזוזה ליהודים הנמצאים במקומות אלו למעלה משלושים יום. והבאתי את הדברים בס' שערי המזוזה (פ"ז סט"ז). והאריכו בזה הפוסקים בענין זה בדורות שאחר כך, משום שיש מזה נפק"מ לגבי הנמצאים בבית חולים ובבית האסורים, וכמו שמצויין שם.

~

א.

ובנידון שאלתינו לגבי צירוף עשרה למנין, בוודאי שיש לתת גדר וקצבה, מתי מצטרפים אנשים יחד למנין עשרה. וכמו שכתב בערוך השולחן (סי' נ"ה ס"ז), שבהכרח לומר שמה שאמרו חז"ל 'כל בי עשרה שכינתא שריא', אין זה שייך אלא באופן שהם מקובצים במקום אחד, דאל"כ הרי לעולם יש עשרה בעיר, ומה לי שני מקומות או עשרה מקומות, אלא בוודאי שבכדי לצרף עשרה צריכים כולם להיות בחדר אחד, עכ"ד. למדנו מכך שהמנין צריך להיות מקובץ יחד, ואם לאו אינם מצטרפים.

והנה בשו"ע (סי' נ"ה ס"ג) כתב, צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם. וביאר במשנ"ב (סקמ"ח), שלפ"ז אם מקצתם בחדר זה ומקצתם בחדר אחר, אינם מצטרפין אף שהפתח פתוח ביניהם, שכיון שאין שם פרצה בין החדרים, לכן אפילו הפתח עצמו נחשב כמו מחיצה, וזה נחשב כמו שני בתים שאין מצטרפים בהם, ואפילו כשאין דלת ביניהם כל שהם בשני רשויות, עכ"ד. ולפ"ז גם בשני מרפסות אין מצטרפים, כיון שזה שתי רשויות.

אך עדיין יש לדון שלכאורה ראיה מועילה לצרף אנשים שאינם עומדים במקום אחד. דעיין בשו"ע (שם ס"ד) שכתב, מי שעומד אחורי בית הכנסת ויש ביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו

אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה. וביאר במשנ"ב (סקנ"ב), שאף שיש הפסק מחיצה ביניהם, כיון שהוא מראה להם את פניו, הרי"ז דומה למה שמבואר לענין צירוף לזימון (בסי' קצ"ה), שאם מקצתן רואין אלו את אלו מצטרפים יחד. וכתב המשנ"ב, שלפ"ז פשוט שאלו העומדים בעזרת נשים, אם יש במחיצה המפסקת חלון ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה, וכ"ש דאם יש בלעדיו עשרה, שזה נחשב תפילה בצבור עי"ז. אך סיים המשנ"ב: ואעפ"כ יותר טוב אם בנקל הוא לו לרדת ולהיות בבית הכנסת, משום שיש מהאחרונים שחולקים על עיקר הדין וסוברים שענייננו אינו דומה כלל לזימון.

ועיין גם בשעה"צ (שם סקנ"ג), שכתב שטוב לרדת למטה ולא לסמוך על צירוף של ראייה, שכ"כ בתשובת משכנות יעקב, וכן הגר"א כתב (בסקל"א), שיש לדחות כל הראיות, ובאמת הרשב"א גופא לא כתב דדומה לזימון רק בדרך אפשר. ועיין גם בביאור הלכה (סי"ג ד"ה ולחץ). וכ"כ המשנ"ב (סקמ"ח), שיש מחמירים שאפילו אם רואים זה את זה אינם מצטרפים בשני חדרים.

ועיין גם בשו"ע (שם סי"ח) שכתב, שאם חלק מהעשרה נמצאים בביהכ"ס ומקצתם בעזרה, אינם מצטרפים. והביא במשנ"ב (סקנ"ז) את דעת הפמ"ג, שכל המבואר בשו"ע בסעיפים י"ז-י"ט שאינם מצטרפים, היינו דווקא באופן שאינם רואין זה את זה, אבל אם רואים זה את זה אפילו בשני בתים ממש מצטרפין, דומיא דזימון לקמן בסי' קצ"ה. אך הוסיף המשנ"ב, שיש מחמירים אפילו באופן שרואים זה את זה, ובמקום הדחק אפשר שיש להקל.

אמנם בנידון דידן בוודאי שיש להקל, משום שהוא מקום הדחק, ובפרט לאלו שע"פ הוראות הרשויות חייבים להישאר בבית, וה"ה לאלו החוששים ואינם רוצים להתכנס יחד כלל מחמת אימת המגיפה.

וכ"ש שדעת גדולי הפוסקים דלא כהגר"א והחיי אדם, ודלא כהכרעת המשנ"ב הנ"ל, אלא שאפילו לכתחילה אפשר להצטרף כשרואים יחד, וכמו שהביא במשנ"ב עצמו בשם המג"א והפמ"ג. וכ"כ להדיא בשו"ע הרב (שם סעיף ט"ז-י"ז ובסעיף כ"א), שאם רואים אלו את אלו מצטרפים בכל אופן.

~

אך יש להדגיש שאין אפשרות לצרף מרפסות או בתים שיש ביניהם רשות הרבים, או שיש ביניהם שביל הרבים. שכ"כ בפמ"ג (סי' נ"ה א"א סק"ב) שרשות הרבים מפסיקה, וכ"ה בשמו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' מ"ד).

אך יש לדון שיתכן שמה שרשות הרבים מפסיקה, זה שייך רק כשמתפללים בקרקע [או בקומת כניסה וכדו'], שאז הראיה נפסקת ונחצצת ע"י רה"ר, משא"כ כשבני המנין עומדים בגובה, שאין רה"ר מפסיקה את החיבור, שהרי אין רה"ר עולה עד לרקיע אפילו לענין שבת, וכ"ש לגבי צירוף למנין. וגם צ"ע אם הדין הזה שרה"ר חוצצת הוא לדעת הכל, שהרי המשנ"ב ושו"ע הרב לא הזכירו את דברי הפמ"ג בזה. ויתכן שרה"ר חוצצת רק לגבי זימון ולא לגבי תפילה, וכמו שכתבו האחרונים לגבי צירוף מנין לחופה. ולאידך הפמ"ג עצמו ראה דברי הט"ז שאין רה"ר חוצצת לענין חופה, ואעפ"כ כתב שרה"ר מפסיקה לענין תפילה, וצ"ע. שוב הראוני במחזיק ברכה (סי' נ"ה סק"א) בדבריו שכתב לגבי צירוף שתי כיתות הנמצאים בשני חדרים, שכתב בתוך לשונו, ואלו אשר בבית לא יוכלו לצאת חוץ, כי המקום צר בחוץ וגם הוא מעבר לרבים, עכ"ל. ומשמע להדיא שנקט שמצטרפים אפילו שיש ביניהם שביל הרבים, ודלא כדברי הפמ"ג.

ויש לדון עוד, באופן שאחד מבני המנין עומד בעצמו ברחוב, והוא רוצה להצטרף למנין, שיתכן שבכה"ג הוא גורם שכולם יחד יצטרפו, משום שע"ז נעשה הרחוב עצמו גם כעין מקום תפילה, ושוב אינו מפסיק. ולאידך גיסא יתכן, שכל מה שחזן מצרף, הוא רק כאשר עומד על מפתן הדלת, והיינו משום שהוא נחשב כחלק מעשרה. אולם אם עומד בחצר שזה מקום נוסף, אין הוכחה שיועיל לצרף. אך למעשה י"ל, שאחרי שנקטינן שראיה מצרפת [למשנ"ב בשעת הדחק, ולשאר אחרונים אפילו לכתחילה], ואחרי שנקטינן שרה"ר אינה חוצצת באופן כזה, א"כ מה הסברא לומר שאם עומד ברשות אחרת אינו מצטרף, הרי סו"ס ע"י הראיה מצטרפים שני המקומות יחד. וצ"ע למעשה.

[ויש שרצה לומר, שבכדי למנוע ספק ברכות, יאמר החזן לפני חזרת הש"ץ, שאם אין עשרה עונים, תהיה תפילתי נדבה. אך למעשה אף שזה באמת מועיל ע"פ הלכה להתפלל נדבה. מ"מ י"לע האם ראוי לעשות כך לגבי חזן, שיתפלל על תנאי, ובפרט שרוצים לומר קדושה וקדיש, וצ"ע].

ועכ"פ שביל כניסה לבנין, בודאי אינו נחשב חציצה, כיון שהוא מיועד לשימוש בני הבנין. וכ"כ בס' חשוקי חמד (ברכות כ"א:) לענין מה שמצוי בבית הקברות שעומדים י' אנשים ושביל באמצע חוצץ, עיי"ש. ונראה שאפילו אם רבים עוברים בשביל הזה, מ"מ אם הוא שייך לבני הבנין, הרי"ז נחשב רשות היחיד ואינו מפסיק. והוא הדין לגבי המתפללים בבנין אחד, שאפילו אם יש חדר מדרגות המפריד ביניהם, נראה שאינו מפסיק, כיון שלכל השכנים יש בו רשות השתמשות.

ויש להדגיש, שכל זה הוא דווקא לענין צירוף להשלים לעשרה. אבל כל שיש כבר עשרה במקום אחד [או ע"י צירוף של ראייה שאין רה"ר מפסיקה], שוב כל אדם יכול להצטרף, ואפילו אם יש רשות הרבים בינו ובין המנין. [וכמו שיבואר להלן באות ב'].

~

ולכאורה לפי הנ"ל, צריך שכל המנין יראו זה את זה, וזה לפעמים לא מתאפשר בחדר מדרגות, וכן לפעמים במרפסות לא כולם רואים זה את זה. ומלשון הפוסקים משמע, שמה שצריך [לכתחילה] שהמצטרפים למנין בשתי רשויות יראו אלו את אלו. אין הכוונה שזה מעכב ש"כל" המנין יראו אלו את אלו, אלא די ש"מקצתם" רואים אלו את אלו.

אבל יש עוד פתרון נוסף, אפילו במקום שאי אפשר בכלל שחלק מהמנין יראו אלו את אלו. והוא, שכולם יראו את החזן, והיינו שהחזן יעמוד באמצע, במקום שכולם יכולים לראות אותו. וכמבואר בשו"ע (שם סט"ו), שאם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ, ושליח צבור תוך הפתח, הוא מצרף. וביאר במשנ"ב (סקנ"ד), שכיון שהוא ש"ץ כל אחד נותן דעתו עליו והוא מחברן יחד.

ולפי כל הנ"ל יש לנו כמה דרגות של עדיפות:

- א. שיהיו עשרה במקום אחד, ואז כל מי ששומע אותם מצטרף למנין. [וכדלהלן באות ב'].
- ב. שכל המנין יראו אלו את אלו.
- ג. שלכל הפחות 'מקצת' מהמנין יראו אלו את אלו. [אף שאין ברור מה גדר 'מקצתם' בזה].
- ד. שהחזן עצמו יעמוד במקום שכל המנין יראו אותו.

~

ב.

וכמו שכבר התבאר לעיל, כל הנידון הנ"ל הוא דווקא לגבי קיבוץ עשרה למנין, דהיינו שאין מנין במקום אחד, ורוצים לצרף אנשים הנמצאים בשתי רשויות שונות. אבל אם כבר יש מנין, אלא שאחד רוצה להצטרף ולהיכלל במנין הנמצא במקום אחר, בוודאי שהוא יכול לענות לכל דבר שבקדושה, וגם הוא נחשב כמתפלל במנין.

וכמבואר בשו"ע (ס"ב), שאם היו עשרה במקום אחד ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות. וביאר במשנ"ב, דהיינו שאפילו אם הוא בבית אחר רחוק לגמרי, שכיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם, ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה.

ואמנם במשנ"ב (סקנ"ח) כתב בשם החיי אדם, שאם יש בית ולפנים הימנו חדר, והחדר ההוא אינו פרוץ במילואו, המתפלל שם נחשב כאילו שהוא מתפלל ביחיד, ורק קדיש וקדושה יכול לענות. וציין שכתב בשו"ת הרדב"ז (סי' תר"ט) שזה דווקא לענין צירוף, אבל כדי שיהיה כמתפלל עם הצבור, אינו מצטרף אלא באופן שאין לחדר פתח אחר רק דוקא דרך הבית הגדול, שאז נחשב כמתפלל עם הצבור. אמנם המעיין ברדב"ז יראה שאין כוונתו שאינו נחשב כמתפלל בציבור, אלא רק שא"א לצרף אותו למנין יחד עם אלו שנמצאים בביהכנ"ס. ועוד שהחזו"א חלק על המשנ"ב הנ"ל, ונקט שנחשב כמתפלל בציבור אפילו כשיש לחדר יציאה אחרת, כמו שהביא בס' ארחות רבנו (ח"ג עמ' ר"ח). וכן ידוע מהנהגת כמה קדושים וצדיקים, כגון צדיקי בית רוז"ין, שהצטרפו למנין אפילו כשהיו בבית או בחדר אחר לגמרי, אף שהיה לחדר פתח אחר לצאת ממנו. ואף שלכתחילה לא כל אחד יכול לנהוג

בעצמו בהנהגת גדולים, אלא צריך לנהוג כדעת הפוסקים, מ"מ כאן שהוא שעת הדחק, ודאי שאפשר להקל בזה לכתחילה.

~

ג.

ויש לציין עוד דין נוסף, שבכל פעם שרוצים לצרף אנשים שאינם עומדים במקום אחד, יש לשים לב שאין טינוף מפסיק ביניהם.

וכמבואר בשו"ע (שם ס"כ), 'ויש אומרים שצריך שלא יהא מפסיק טינוף או עבודת כוכבים'. וביאר במשנ"ב (סקס"ד), דהיינו שאפילו אם הוא מרוחק ממנו יותר מארבע אמות, דבעלמא מותר ע"י החזרת פניו אם אינו מגיע לו ריח רע, מ"מ כאן אינו מועיל, כיון שהוא מפסיק בין העשרה ובין זה שרוצה להצטרף עמהם, הוא מפסיק בין השכינה וגורם לשכינה שאינה שורה בכאן.

ונשאלתי לגבי אנשים העומדים בשתי מרפסות, אבל בשביל שיש ביניהם למטה ישנו פח אשפה, האם זה מפסיק.

והנה במשנ"ב (סקס"ב) כתב על מש"כ השו"ע 'ויש אומרים שצריך', שממה שכתב השו"ע את הדין זה בלשון 'ויש אומרים', משמע דדין זה לא פסיקא ליה, וכן משמע מהרמ"א (סי' ע"ט ס"א בהג"ה) דלא ס"ל כן, וכמש"כ המ"א שם. וציין שבחיי אדם כתב שיענה רק איש"ר וקדושה כיון שזה רק פסוקים, אבל ברכו לא יענה.

אמנם בנידו"ד מסתבר, שכיון שהמתפללים נמצאים למעלה, אין סברא שטומאת ומיאוס הפח הנמצאים למטה יעלו עד לרקיע כדי לחצוץ בין המתפללים, ומסתבר שזה לא גרע מהמושיט בשבת מרה"י לרה"י דרך מקום פטור. וה"נ כאן שרק אם הפח נמצא באמת בינו ובין חברו אז מפסיק, משא"כ אם הם נמצאים למעלה שאי"ז מפסיק.

~

ד.

שוב נשאלתי לגבי קריאת התורה בימים אלו, שרשויות הבריאות החמירו את ההוראות, מחמת התפשטות המגיפה, ואסרו על התקהלות של עשרה אנשים אפילו במקום פתוח. ואף שלגבי מנין אפשר להצטרף כשרואים אלו את אלו, וכמבואר לעיל. אבל רבים שואלים שהרי הספר תורה נמצא רק במקום אחד, ושם יש רק איש אחד או שניים, וכיצד יעלו לתורה, ובפרט בשבת שיש שבעה קרואים.

והנה בשו"ע (סי' קמ"ג ס"ה) איתא, בית הכנסת שאין בהם מי שיודע לקרות אלא אחד, יברך ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם, וחוזר לברך תחילה וקורא קצת פסוקים ומברך לאחריהם, וכן יעשה כמה פעמים, כמספר העולים של אותו היום.

וביאר במשנ"ב (סקל"ג), שהמחבר אזיל לטעמיה שכתב (סי' קל"ט ס"ב) שאדם שאינו יכול לקרוא לבד לא יעלה לתורה. אכן לפי מה שכתב הרמ"א (שם ס"ה) דאנו קוראים לתורה אפילו לעם הארץ שאינו יכול לקרוא לבדו, ואפילו אינו יכול לקרות אחרי המקרא, א"כ ישתנה האי דינא, דלדין לעולם צריך לקרות שבעה קרואים, ויברכו והש"ץ יוציאם בקריאתו. ובתקופה זו שהיא שעת הדחק, אפשר לחזור לעיקר הדין של המחבר, לקרוא שבע פעמים לאותו עולה.

ועצה נוספת היא, שיודיעו מראש לכל אחד שרוצה לקבל עליה, שהוא יבא ליד הס"ת בעליה המיוחדת לו. ואם אפשר שהוא יכין את הקריאה, והוא עצמו יקרא בעליה שלו, ואז לא יצטרך לשהות במרחק קטן ליד הבעל קורא.

והנה ע"פ ההלכה צריך לעמוד ליד הבעל קורא, וכמו שכתב בשו"ע (סי' קמ"א ס"ד), שאם הש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרות, צריך שיעמוד אחר אצלו, שכשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו צריכים לנהוג בה על ידי סרסור.

והמנהג המקובל הוא שלכל הפחות יעמדו שלשה אנשים ליד הבימה בעת הקריאה, אך כאן שזה מקום הדחק, אפשר לכתחילה להסתפק בשנים.

וראיה לדבר, שהרי את הדין הזה לומדים בקבלת התורה, שכשם שבקבלת התורה משה רבינו עמד ליד הקב"ה, וכמו שכתוב בפסוק 'אנכי עומד בין ה' וביניכם', כך בכל קריאת התורה צריך לעשות כמו בקבלת התורה.

והרי מצינו עוד דין שצריך לעמוד בעת קריאת התורה, וגם אותו לומדים ממתן תורה, שכמו ששם היה באימה ויראה, גם בכל קריאת התורה צריך להיות באימה ויראה, ולכן צריך לעמוד. וגם בדין זה כתוב הפוסקים לגבי נכים וכדו', שכיון שא"א באופן אחר, רשאים לכתחילה לתת עליה למי שאינו יכול לעמוד. וה"נ גם בנידו"ד, שכיון שאי אפשר לעמוד בצפיפות שלושה אנשים, אפשר להקל לכתחילה בשני אנשים.

ואפילו כשמקילים בשני אנשים, צריך לדון באיזה מרחק צריך שיעמדו בסמיכות לקורא או מקבל העליה. ואם מדובר בשנים ממשפחה אחת, הרי שגם על פי הוראות רשויות הבריאות אפשר לעמוד זה לצד זה.

אבל כשקוראים לאדם זר שהוא יקרא את העליה שלו, וכמו העצה שהובאה לעיל, לכאורה די שיעמוד קצת קרוב אליו, וא"צ לעמוד ממש בסמיכות אליו. שהרי לומדים זאת ממשה רבינו, וכמו שהזכרנו לעיל מהפסוק אנכי עומד וגו', והרי שם בוודאי שלא היה זה בסמיכות ממש. ואף שהקב"ה מלוא כל הארץ כבודו, מ"מ למראית עין נראה שלא עמד ממש לידו. ולכן אפילו אם מרחיק כפי הוראות הרשויות, מ"מ די שנראה שהוא עומד בסמיכות אליו, וא"צ שיעמוד קרוב.

~

העולה לדינא מכל הנ"ל:

יש כמה דרגות של עדיפות בכדי להתפלל בציבור בעת הזאת:

- א. שיהיו עשרה במקום אחד, ואז כל מי ששומע אותם מצטרף למנין.
  - ב. שכל המנין יראו אלו את אלו.
  - ג. שלכל הפחות 'מקצת' מהמנין יראו אלו את אלו. [אף שאין ברור מה גדר 'מקצתם' בזה].
  - ד. שהחזן עצמו יעמוד במקום שכל המנין יראו אותו.
- ובכל האופנים האלו, צריך שלא יהיה טינוף מפסיק ביניהם.

ולגבי קריאת התורה, יש לעשות אחד משני האופנים:

- א. שהבעל קורא יקרא את כל העליות בזה אחר זה, ויברך לפניו ולאחריה בכל עליה.
- ב. העצה השניה עדיפה יותר, שישכמו מראש עם כל אחד מהשכנים, שיבא לעליה מסוימת, וימתינו עד שיבא, וכשיגמור את העליה שלו, יפנה את מקומו ואחר יבא. [ועדיף אם אפשר, שכל אחד יכין את הקריאה שהוא עולה בה, שאז גם לא יצטרך הבעל קורא לעמוד לידו ממש, אלא יעמוד קצת בסמוך אליו].

ובתפילה שנשמע ונתבשר בשורות טובות, על החולים שיתרפאו ועל הבריאים שלא יחלו, ונזכה תמיד לבריאות גופא ונהורא מעליא.

החותם בברכה

